

Tusind års dansk sjusk

Thomas Olander

Roots of Europe · University of Copenhagen

SJUSK 2011 · CBS

23. november 2011

▸ o plan

- 1 indledning
 - 2 synkopetiden
 - 3 infortissvækkelsen
 - 4 infortissvækkelsen efter 1000 år
 - 5 afrunding
- sproghistorie.dk/talks

▸ 1 indledning

sjusk: reduceret normaludtale

mikroperspektiv

variation i normaludtale

mesoperspektiv

sproghistorie

makroperspektiv

▸ 2 synkopetiden (500-700), 1

- den urnordiske synkope
 - slemt eksempel på sjusk
 - forløber for infortissvækkelsen

foto: Mirjam Marti

▸ 2 synkopetiden (500-700), 2

- den originale guldhornsindskrift (ca. 400)

ek hlewagastiz holtijaz horna tawidō (13 stavelser)

'jeg Lægæst, søn af Holt, lavede hornet'*

17 forskellige tolkninger af guldhornsindskriften:

<http://www.runenprojekt.uni-kiel.de/abfragen/standard/deutung2.asp?findno=28&ort=Gallehus&objekt=Gol dhorn>

- transponeret til oldislandsk (ca. 1200)

*ek hlégestr hyltir horn *táða* (8 stavelser)

- transponeret til moderne dansk (23. november 2011)

*jeg *lægæst *hylde horn *tåde* (8 stavelser)

▸ 3 infortissvækkelsen (1000-tallet)

- ubetonet *a i u > ə*
 - da. *kone* – jf. oldisl. *kona*, sv. *kona*
 - da. *måne* – jf. oldisl. *máni*, sv. *måne*
 - da. *morgen* – jf. oldisl. *morgunn*, sv. *morgon*
- sproghistorie

▸ 4 infortissvækkelsen 1000 år senere, 1

- assimilering til vokal: *bue* > [ˈb̥u·u]
 - sammensmeltning med halvvokal: *hive* > [ˈhi·ʊ]
- sproghistorie
- sammensmeltning med efterfølgende nasal/lateral: *katten* > [ˈkʰaɗ̥ŋ]
- på grænsen

▸ 4 infortissvækkelsen 1000 år senere, 2

- sammensmeltning med forudgående nasal/lateral: *sende* [ˈsɛnə] > [ˈsɛŋ]
 - apokopering efter frikativ: *huse* [ˈhuːsə] > [ˈhuːs]
 - apokopering efter klusil: *katte* [ˈkʰaḁə] > [ˈkʰaḁ]
- synkron variation
- relevant for synkron beskrivelse af det danske lydsystem

▸ 5 afrunding

- sjuks ≈ variation ≈ sproghistorie
- sjuks har en historie
- kort proces: synkope, infortissvækkelse
- lang proces: reduktion af [ə]
- gamle processer fortsætter: vokalisering af dansk
- hvorfor sjuks?
 - mindre redundans
 - pl. *huse* > [ˈhuːs] vs. sg. *hus* [ˈhuːʔs]